

De Justiniaanse Dynastie (518 – 602)

Door Frank Lippens

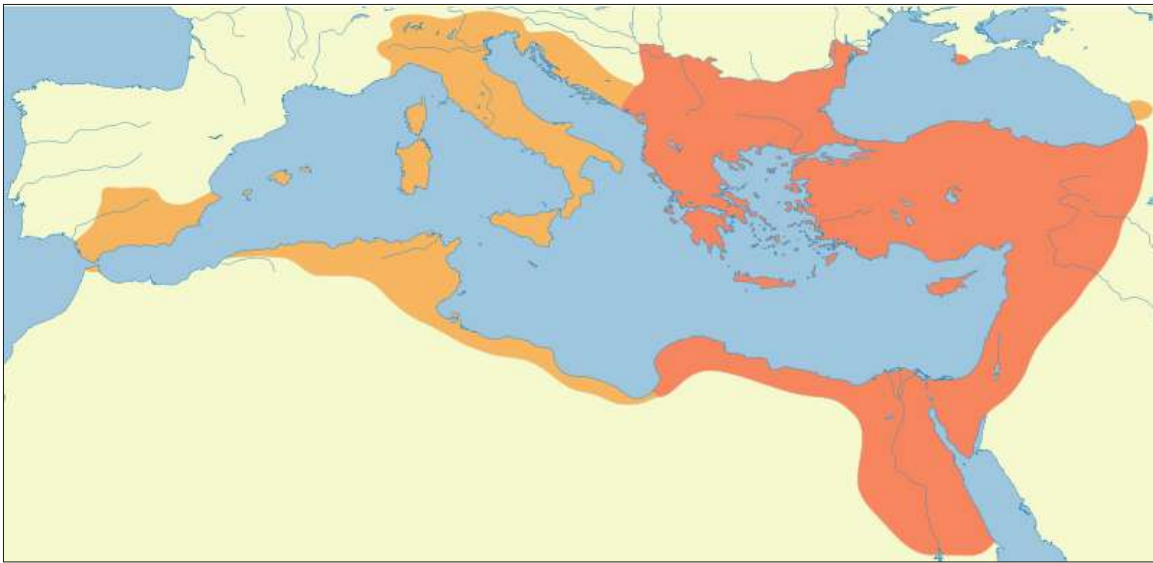

Inleiding Het Byzantijns tijdperk duurde ongeveer duizend jaar en kende verschillende dynastieën, waaronder de “Justiniaanse”. Deze duurde ongeveer 84 jaar en was één van de belangrijkste in het prille bestaan van het Byzantijns Rijk. Hun keizers waren de erfgenamen van het Oost – Romeinse Rijk. Vanuit pragmatisch oogpunt nemen de numismaten als aanvangspunt van de Byzantijnse muntslag deze van keizer Anastasius I (491-518) vanwege zijn munthervorming. Zoals hun Romeinse voorgangers, lieten de Byzantijnse keizers zowel gouden, zilveren en koperen munten slaan in de vele munthuizen waarover zij beschikten.

De geboorte van de hoofdstad De stad Byzantion, virtueel in de achtertuin van Alexander de Grote zijn Macedonië, werd genoemd naar de mythische stichter “Byzas” zoon van Poseidon en Ceroëssa (dochter van Io). Grotendeels kende deze stad een vredig bestaan en slaagde er in zich te onttrekken aan ambitieuze leiders en militaire strategen. Ze kon ook genieten van een haven met diepliggend water. Tijdens de burgeroorlog tussen Septimus Severus en Pescennius Niger werd de stad volledig vernietigd. Constantijn de Grote zag onmiddellijk het geografisch voordeel van de plaats. Hij stichtte er een nieuwe stad en gaf het de naam “Constantinopel”. De stad werd het juweel van het Oosten en het nieuwe bastion van de Romeinse cultuur.

De stad Constantinopel gepresenteerd aan Christus door Constantijn de Grote
(Mozaïek bovenaan de zuidingang van de Hagia Sophia)

Het Byzantijns rijk tijdens Justinian I in het jaar 565

De Keizers

Dynastie van Justinianus			
Justinus I	Flavius Iustinus	518–527	
Justinianus I	Flavius Petrus Sabbatius Iustinianus	527–565	
Justinus II	Flavius Iustinus	565–578	
Tiberios I Constantijn	Flavius Tiberius Constantinus	574–578 (<i>Caesar</i>) 578–582	Regeerde sinds eind 574 namens de geesteszieke Justinus II
Maurikios	Flavius Mauricius Tiberius	582–602	Geëxecuteerd door Phokas

Justinus I (518 – 527) Werd geboren in een gehucht nabij Bederiana in de Romeinse provincie Dardania, onderdeel van de Dacische Diocese, wat samen met Macedonië de prefectuur van Illyricum vormde. Hij ontvluchtte de invasie van de barbaren en zocht zijn toevlucht in Constantinopel. Justinus sloot zich aan bij het leger. Door zijn bekwaamheid steeg hij door de rangen om uiteindelijk commandant van de paleiswacht te worden onder keizer Anastasius I. Zijn bewind was significant voor het stichten van de dynastie alsook die van zijn neef Justinianus I (die hij als zoon adopteerde). Latere jaren werden gemarkeerd door de strijd tussen het keizerrijk en de Ostrogoten en de Perzen. Op 1 augustus 527 stierf Justinus, hij werd hij opgevolgd door Justinianus.

Kunker 168/8020 uitvergroting

Gouden tremissis, Constantinopel, 1,49 gram

Vz – gedrapeerde buste van de keizer met een pareldiadeem, naar rechts DN IVSTI – NVS PP AVG
Kz – Victoria geknield op bankje, houdt een krans en een globe met kruis, ster in rechterveld VICTORI
 AVGVSTORVM onder: CONOB

Gemini VI / 590

Justinus I en Justinianus I, Constantinopel 527, gouden solidus 4.44 g

Vz – Justinus (links) en Justinianus (rechts) gezeten op een troon (niet zichtbaar), beiden met nimbus rond hun hoofd, houden een globe. Een kruis tussen de 2 hoofden. DN IVSTIN ET IVSTINI PP AVG – CONOB

Kz – een staande engel houdt een lang kruis en een ‘Globus Crusiger’ (wereldbol met kruis bovenop), een ster in het rechterveld, VICTORI-A AVGGG I (officina 10), CONOB onder de grondlijn.

Justinianus I (527 – 565) Werd kort voor de dood van zijn oom tot medekeizer aangesteld. Is één van de grootste vorsten uit de Byzantijnse geschiedenis. Hij probeerde het Romeinse Rijk in zijn geheel te herstellen en keerde terug naar een orthodoxe politiek. Hij nam daarmee afstand van de pro-monofysitische politiek van Anastasius I en herstelde de relaties met Rome. Justinianus hield van grootse bouwplannen. Zijn meest bekende bouwwerk is de beroemde Hagia Sophia. Justinianus trachtte de kring van betrekkingen die Byzantium met de buitenwereld onderhield verder uit te breiden. De eindbalans van Justinianus' bewind is dus niet positief: hij had erg veel geld uitgegeven met bijzonder weinig blijvend gevolg. Justinianus stierf in 565 en liet een uitgeput rijk na aan zijn neef Justinus.

Ponterio153 / 8113

Justinianus I, bronzen follis, Nicomedia, 24.34 gram

Vz – gehelmde buste van de Keizer met een ‘Globus Crusiger’, kruis rechts DN IVSTINI-ANVS PP AVG

Kz – een grote M met kruis erboven, officina A, ANNO XIII, NIKomedia

Justinus II (520 – 578) Trouwde met Sophia, de nicht van de vroegere keizerin Theodora en verkreeg daardoor rechten op het keizerschap. Hij werd vreedzaam gekozen. Hij begon zijn regering met het afbetalen van de schulden die zijn oom Justinus I had gemaakt, sprak persoonlijk recht en kondigde godsdienstvrijheid af. Helaas werd het verdere verloop van zijn hervormingen gestuit door interne problemen met corrupte gouverneurs en de adel. Tijdens zijn regering vielen de Lombarden Italië binnen. Justinus II weigerde vredesonderhandelingen en bijbehorende betalingen, als gevolg daarvan bleef de oorlog in Italië voortduren, het hele gebied werd tussen 568 en 572 op Byzantium veroverd. Ook zijn campagnes tegen de Turken en de Perzen verliepen weinig succesvol. Uiteindelijk moest Justinus II toegeven en (jaarlijks!) vredesgeld betalen. Zijn aanvallen van waanzin beëindigden zijn regering. Onder invloed van Sophie benoemde hij Tiberius Constantinus tot zijn opvolger, tot groot ongenoegen van zijn eigen familie.

CNG 850191

Justinus II, zilveren 250 nummi (1/2 siliqua), Ravenna, 12 mm, 0.70 g

Vz – geharnaste buste van de keizer met diadeem, naar rechts DN IVSTI-NVS PP AVG

Kz – CN (waardeaanduiding) binnen een lauwerkrans

Tiberius II (540 – 582) Was een vriend (en aangenomen zoon) van Justinus II, die hem tot “Comes Excubitorum” (bevelvoerder van de lijfwacht) benoemde. In 574 werd Justinus krankzinnig en Tiberius nam de touwtjes van hem over. Om zijn populariteit te vergroten begon hij met flink het geld uit te geven dat Justinus in de schatkist verzameld had. Er heerste een oorlog met de Perzen, Tiberius stuurde zijn generaal Maurikios erop af om de Perzen in Armenië te verslaan. In 578 stierf Justinus II en werd Tiberius alleenheerser. Hij breidde zijn militaire activiteiten uit tot het westelijk deel van het rijk. Er volgde vrede met de Visigothen in Spanje en de Moren in Noord-Afrika werden verslagen. Dichter bij huis kwamen er echter problemen, de Slaven begonnen steeds verder de Balkan binnen te dringen en Tiberius had zijn handen opnieuw vol met de Perzische buurman. In 582 werd de keizer ziek en stierf in augustus van dat jaar. Hij benoemde Maurikios tot zijn opvolger.

Mosch

180-482

Tiberius II Constantijn, Constantinopel, gouden solidus 4.44 g

vz – gekroonde en gepantserde buste van de keizer, globe met kruis d m Tib CONS + TANT PP AVG

kz – kruis op een 4-delig verhoog VICTORI – A AVGG N CONOB

Triton

XIII 1571

Tiberius II Constantijn, Ravenna, AE Decanummium 3.85 g

vz – gekroonde en geharnaste buste van de keizer met globe en schild

kz – grote I, geflankeerd door 2 kruisen, binnen een lauwerkrans

Maurikios (539 – november 602) Geboren in Cappadocia Arabissus en wordt ook als één van de belangrijkste keizers van Byzantium aanschouwt. De Cappadocische generaal werd benoemd als opvolger door Tiberius Constantijn. Hij trouwde met Tiberius' dochter Constantina, met wie hij acht kinderen had. Toen zijn schoonvader een week later stierf werd hij keizer. Maurikios nam een failliete staat over, iets wat hem tot extreme spaarzaamheid dwong. Hij kreeg daardoor de naam van gierigaard mee onder de bevolking en de huurlingen. Het bewind van Maurikios werd bemoeilijkt door bijna onophoudelijke oorlogen aan alle grenzen, en ondanks zijn excellente regeercapaciteiten kon hij slechts tijdelijk de disintegratie van het grote rijk van Justinianus I voorkomen. Hij werd in 602 door Phocas vermoord.

CNG

801714

Maurice Tiberius, Catania, AE pentanummium 12 mm, 1.26 gram
vz – gedrapeerde buste van de Keizer met diadem, naar rechts – legende
kz – op een lijn, een grote V tussen 2 sterren, eronder CATania

17-672

Maurice Tiberius, Antiochië AD 583, Cu decanummium 3.44 g
vz – gekroonde buste van de keizer in harnas, verbasterde legende
kz – een grote X met erboven een kruis, ANNO II (= jaar 2), P onderaan

De muntsteden Het eens zo uitgebreide stelsel van muntsteden uit de Romeinse provincies, dat al dateerde uit de derde eeuw, kende een volledig verval bij de aanvang van Anastasius zijn bewind. Enkel Constantinopel en Thessaloniki bleven in werking. Na de hervorming in 498 en de toekenning van de nieuwe nominaties in de koperen munten werd Nicomedia opnieuw geopend om Constantinopel bij te staan bij het vervaardigen van deze munten. Later werd ook Antiochië geopend. Bij het overlijden van Anastasius waren er vier muntsteden actief. Tijdens de regeringsperiode van Justin I kende het Rijk een verdere uitbreiding van muntsteden met de heropening van Cyzicus en Alexandria. Voor het eerst in de Byzantijnse periode werden er koperen munten geslagen in Thessaloniki. Ook Cherson in de Krim, startte met het slagen van munten. Justinianus breide het Rijk uit door verscheidene veroveringen in Italië, Noord-Afrika en Spanje. Hierdoor werd het noodzakelijk meer muntsteden te openen om aan de behoefte in de nieuwe provincies te voldoen. Carthago werd geopend in 533, Rome en Ravenna in 540.

In Sicilië kregen verscheidene muntsteden de opdracht van goud- en bronsmunten te produceren alsook Cartagena aan het eind van zijn regeerperiode. Andere minder gekende muntsteden, zoals Constantine in Numidië, Perugia en Salona, waren ook actief in deze periode van expansie. Dit bracht het aantal operationele muntsteden, tijdens Justinianus' lange regeerperiode op 15. De rest van de zesde eeuw bleef deze situatie ongewijzigd. Maurikios opende nog twee muntsteden in Sicilië, Catania en Syracuse. Het is in de eerste helft van de zevende eeuw dat het aantal muntsteden verminderde door de heersende situatie. Antiochië was de eerste muntstad die gesloten werd.

Overzicht van de actieve munthuizen tijdens de dynastie

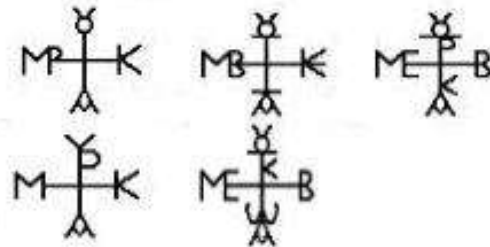
Muntstad	Muntmerk	actief
Constantinopel:	CON, CONOB, CONOS, COB	Volledige periode
Thessaloniki:	TCS, ΘCC, ΘCS, THESSOB, TESOB, THSOB	Tot 630
Nicomedia:	NIKO, NIK, NIC, NIKM, NIKOMI, NI	Van 498 tot 627
Antiochië:	AN, ANTIX, ANTX	Van 512 tot 528
Theopolis:	THEUP, P, ΘS	Van 528 tot 610
Cyzicus:	KYZ, KY	Van 518 tot 629
Alexandria:	AΛCZ, AΛZOB	Van 525 tot 646
Cherson:	ΧΕΡCΩNOC, ΧΕΡCONOC	Volledige periode
Carthago:	CAR, KAR, KART, CT, CRT, KRT	Tot 695
Rome:	ROM, ROM], ROMA, RM], ROMOB	Van 540 tot 775
Ravenna:	RAV, RA, RAB, RAVEN, RAVENNA	Tot 751
Cartagena:	Geen muntmerk	Van 560 tot 620
Constantine:	CON	Van 540 tot 592
Perugia:	P	552
Salona:	Geen muntmerk	Tot 565
Syracuse:	SECILIA, SCL, CΑΡΑΚOVCI	van 528 tot 629
Catania:	CAT	van 528 tot 629

De officinas: In bepaalde steden had een munthuis verschillende officinas die verantwoordelijk waren voor het slaan van bepaalde reeksen, hier een overzicht:

- Constantinopel: Men kende 10 officinas met elk zijn eigen symbool A,B,Γ,Δ,Ε,S,Z,H,Θ,I
De kopermunten werden geslagen in deze vijf officinas: A,B,Γ,Δ,Ε
- Nicomedia: enkel kopermunten in A en B
- Cyzicus: enkel kopermunten in de afdelingen A en B
- Antiochië: normaal enkel de afdeling Θ voor kopermunten. Onder Maurikios vind men ook het symbool S alsook ΘS bij de gouden munten.
- Carthago: kopermunten met het symbool S

Maurice Tiberius

Monogrammen op de pentanummia

De denominaties en waardeverhoudingen: Tijdens de regeerperiode van Anastasius, voor de reformatie in 498, werden volgende denominaties gebruikt, nl. De goudsolidus, de semissis (1/2 solidus), de tremissis (1/3 solidus) en de kleine koperen munt de nummus. Exceptioneel werd de gouden Aurus (60 per pond) (5.34 gr.) geslagen, een munt uit de Pre-Constantijnse periode. Met alle waarschijnlijk kan aangenomen worden dat dit type niet als betaalmiddel werd gebruikt maar wel als medaille of een geschenk gezien zijn zeldzaamheid. De zilvermunten, Miliarensen en Siliqua werden enkel in heel kleine hoeveelheden geslagen en kwamen niet veel voor.

De goudsolidus (72 per pond)⁽¹⁾ met een gewicht van 24 keratia (*karaat*), kreeg de benaming (OB)⁽²⁾ mee in de legende van de munt. Bij Justinianus I had men ook een lichtgewicht Solidus waarbij het gewicht tussen 20 & 23 keratia lag. Voor het zilver was de verhouding 1 keratia = 1 siliqua. De oude Nummus had een gemiddelde diameter van 9 mm en een gewicht tussen 1.4 en 4 gr. De stempelsnijders hadden bij deze kleine munt maar beperkte mogelijkheden om figuren op aan te brengen waarbij men over het algemeen al tevreden mocht zijn met een monogram. Om het vertrouwen en de stabiliteit van de koperen nummus te herstellen was het noodzakelijk een verandering toe te passen. De reformatie in 498 bracht een vernieuwing in de denominaties van de kopermunten met zich mee. De nieuwe munten moesten groter zijn als de bestaande munten. Ook moest elke munt zijn eigen waarde dragen. De grootste denominatie werd de Follis, met als waardeteken een "M" (40 nummi), een halve Follis een "K" (20 nummi), de Decanummium "I" (10 nummi) en de Pentanummium "E" (5 nummi). Tot in circa 512 werden de munten geslagen met als standaardmaat "*kleine module*" waardoor de Follis een diameter had tussen 23 en 27 mm. Bij Justinus I werd er in Alexandria een ongebruikelijke munt geslagen met een denominatie "dodecanummium" 12 Nummi (IB), deze munt werd de standaardmunt in Egypte, hij werd nergens anders geslagen. Tijdens de regeerperiode van Justinianus I werden er nog andere munten geslagen in:

- Alexandria nl. de 33 nummi, (AΓ), de 6 nummi (S), de 3 nummi (Γ).
- In Thessaloniki werden de volgende nominaties aan toegevoegd de 16 nummi (ISD), de 8 nummi (H), de 4 nummi (Δ), en de 2 nummi (B).
- Bij Tiberius kende men een nieuwe munt, de ¾ Follis (30 nummi), deze munt kende een kort bestaan. Met de expansie van het grondgebied naar het westen toe haalden de Latijnse invloeden de bovenhand waarbij op sommige munten, deze die in Italië en Sicilië werden geslagen, de

waardebepalingen veranderden voor de halve follis van een K naar XX, bij de Decanummium de I naar X en bij de Pentanummium een V i.p.v. €.

De zilvermunten speelden geen grote rol in Constantinopel. In het westen werden deze meer gebruikt. De siliqua, de halve siliqua en de kwart siliqua werd geproduceerd.

Deze munten kregen ook de waarde van nummi mee CN voor 250, PK€ voor 125 en PK voor de 120 nummi.

In deze periode vindt men volgende waardeverhoudingen:

Goud			Zilver		Koper	
Solidus	Semissis	Tremissis	Miliarense	Siliqua	Follis	Nummi
1	2	3	12	24	180	7200
	1	1.5	6	12	90	3600
		1	4	8	60	2400
			1	2	15	600
				1	7.5	300
					1	40
						1

Andere denominaties:

Goud	Lichtgewicht solidus van 23 siliqua	
	Lichtgewicht solidus van 22 siliqua	
	Lichtgewicht solidus van 20 siliqua	
	Half tremissis (bij Justinus II) = 2 Miliarense	
Zilver	250 Nummi	Kwart siliqua= 75 Nummi
	Halve siliqua= 150 Nummi	3/4 Follis= 30 Nummi
	125 Nummi	8 Nummi
	120 Nummi	6 Nummi
	33 Nummi	
Koper	16 Nummi	3 Nummi
	Dodecanummium= 12 Nummi	2 nummi
	4 Nummi	

Maten en gewichten: De gegevens hieronder vermeld zijn gemiddelden

Goud			Zilver		
Solidus	Semissis	Tremissis	Miliarensis	Siliqua	½ Siliqua
98% Au	98% Au	98% Au	98% Ag	98% Ag	98% Ag
4.5 gr	2.25 gr	1.50 gr	4 gr	2 gr	1 gr
22 mm	19 mm	15 mm	28 mm	19 mm	14 mm

Koper			
Follis	½ Follis	Decanummium	Pentanummium
14 – 30 gr	5.7 mm	3.5 gr	1.87 mm
23-27 mm	20 mm	15 mm	12 mm

Jaartal op de Byzantijnse munt: Het dateren van de munten gebeurde eerder sporadisch op Byzantijnse munten. Het gebruik van datering werd met regelmaat gebruikt tussen de zesde en achtste eeuw en alleen bij kopermunten, later opnieuw tijdens de veertiende eeuw. Twee methodes werden toegepast.

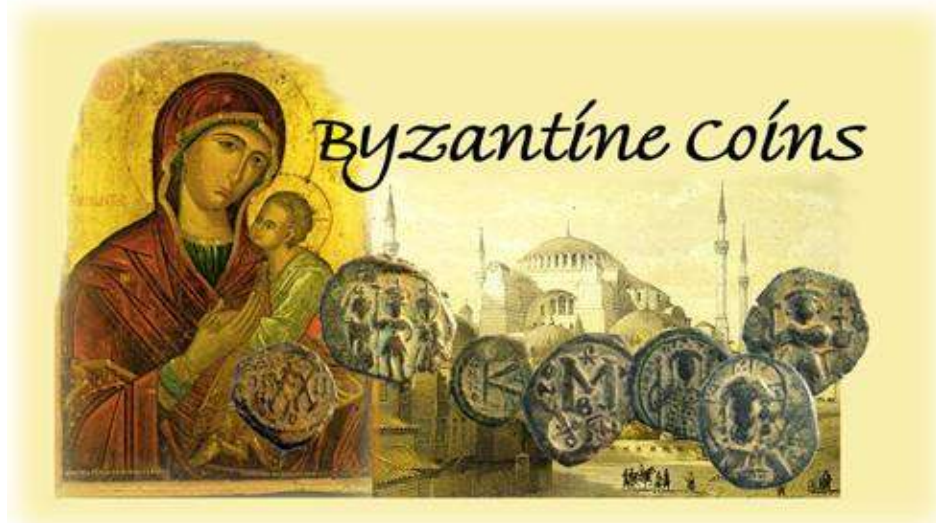
- De eerste (*regnal year*)⁽³⁾, tevens de meest voorkomende, werd aangebracht in Romeinse cijfers en werd op de keerzijde van de munt geslagen voorafgaand door ANNO.
- De tweede (*indictional year*)⁽⁴⁾, werd aangebracht volgens het Griekse alfabet.

Aanduiding:

Periode	Regnal (Romeins)	Indictional (Grieks)
Jaar een	I	A
Jaar twee	II	B
Jaar drie	III	Γ
Jaar vier	IIII	Δ
Jaar vijf	Ϟ	Ε
Jaar zes	ϙ of ϞI	Σ
Jaar zeven	ϙI of ϙII	Z
Jaar acht	ϙII of ϙIII	H
Jaar negen	ϙIII of ϙIIII	Θ
Jaar tien, enz,	X	I

Voetnoot:

1. *72 per Pond:* (Romeins pond) had een gewicht van 327.45 gr, elke Solidus kreeg het gewicht van 4.5 gr. Het verschil van ongeveer 3.45 gr. Men mag aannemen dat deze overschot door de muntmeester werd gebruikt als onkostendekking.
2. *OB:* Obryzum, betekenis van zuiver goud, het volle gewicht van een solidus was 24 karaat. Het symbool werd op de voorzijde aangehecht aan de afkorting van de muntstad. Vb. CONOB
3. *Regnal year:* was de berekening van het aantal regerende jaren van de keizer, aangebracht op de keerzijde en voorafgegaan door ANNO.
4. *Indictional year:* Bestond uit een steeds wederkerende cyclus van 15 jaar beginnend op één september, waarbij op het einde van elke cyclus de verschillende de taxen werden aangepast en/of afgesloten. Deze datering werd steeds voorafgegaan door IN of IND.

Bronnen:

The history of the Byzantine empire – A.A.Vasiliev

Byzantine coins and their values – David R. Sear

Ancient coin collecting V – Wayne G. Sayles

Byzantine coins – P.D.Whitting

De ontwikkeling van de Byzantijnse solidus - Michael T. Orr

Dumbarton Oaks Research Library and Collection Washington, D.C.:

- *Byzantine coinage – Philip Grierson*
- *The Economic History of Byzantium - Angeliki E. Laiou*

1^e huwelijk met keizer Zeno

430-518

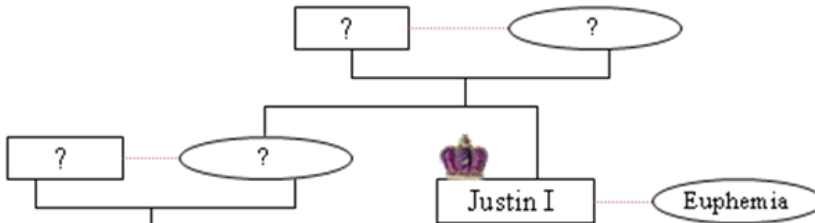

Anastasius I — 2^e huwelijk — Ariadne

491-518

De Justiniaanse dynastie (518 -610)

450-527

518-527

482-565

Justinian I — Theodora

527-565

520-578

Justin II — Sophia
Arabia

565-578

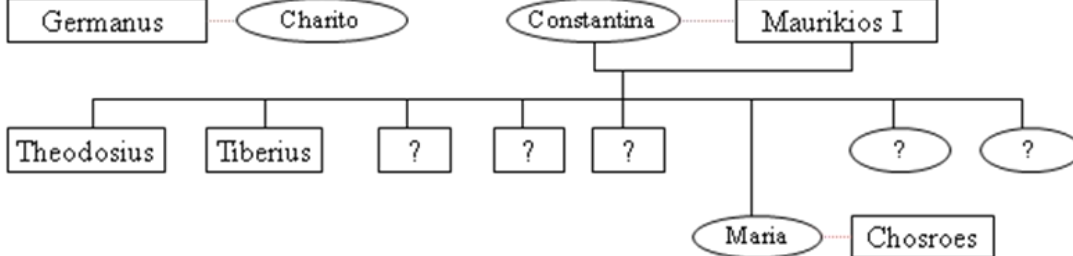
540-582

Tiberius I — 2^e — Ina — 1^e — ?
Is zijn verloofde sterft vroegtijdig

574-582

539-602

582-602

De Justiniaanse dynastie (518 -610)

?-610

Phocas — Leontina
Domentzia — Priscus

602-610